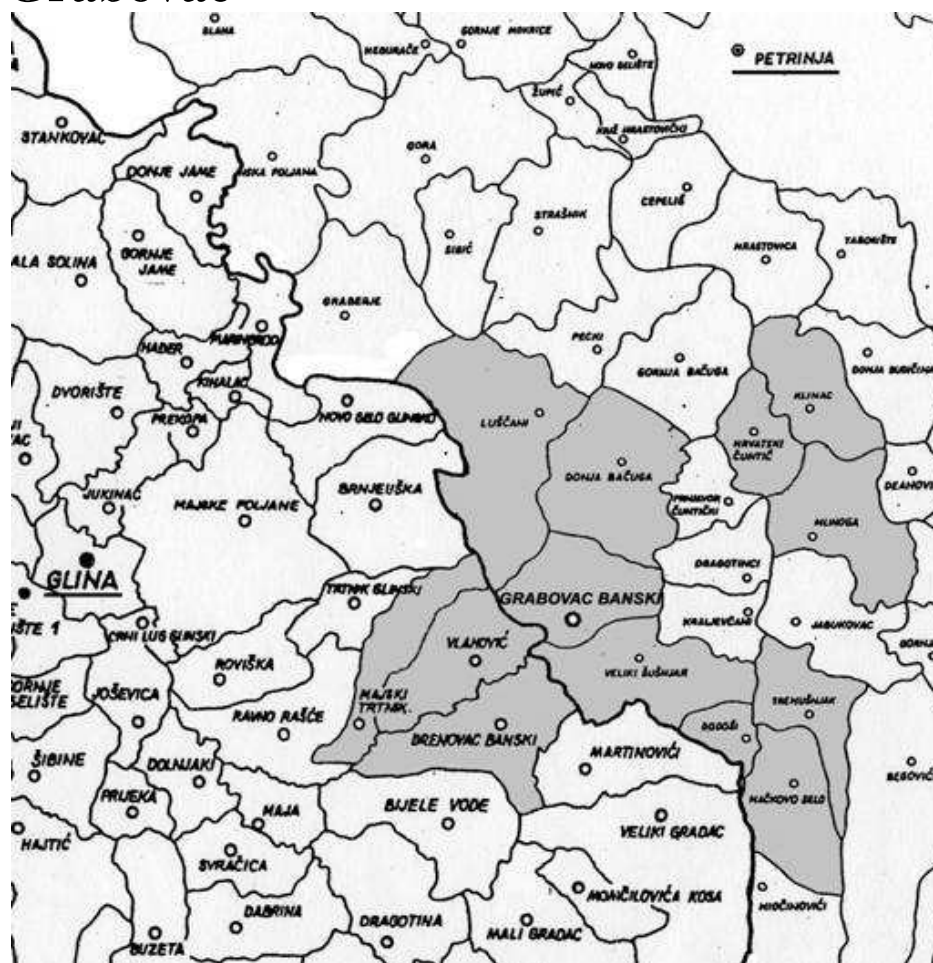

Banski Grabovac_presucena istina i ponovno sirenje novih neistina

ŠTO SE ZBILO U BANSKOM GRABOVCU 1941?

Prema dostupnim podacima, od 2006. ponovno se počelo u srpnju u Banskome Grabovcu obilježavati dan ustanka naroda Banije, ne kao u socijalističkoj Jugoslaviji u organizaciji Socijalističkog saveza radnog naroda SR Hrvatske i sličnih paradržavnih ustanova, već Udruge antifašističkih boraca i antifašista. Od 2010. u pripreme skupa uključilo se i Srpsko narodno vijeće. Svakogodišnji skupovi nisu ni približno brojni kao za vrijeme bivše države. Pomno se pazi da se ne spomene vodeća uloga komunističke partije na čelu sa drugom Titom, ali ostali sadržaji su ipak nepromijenjeni. Skup uveličavaju državni i lokalni političari, retorika je slična – ponovno se raspiruje bratstvo i jedinstvo. Vremešni priučeni čuvari tekovina revolucije i njihovi mladi sljedbenici ponavljaju davno utvrđene istine koje se ne propituju: ustanak je počeo uspješnim napadom ustanika pod vodstvom narodnog heroja Vasilija Gačeše na ustaško uporište Banski Grabovac, (naglasak na ustaško uporište) nakon čega su ustaše iz osвете pobile i poklale (naglasak na poklale), vremenom sve veći broj Srba, momentalno 1285. Sve veća nazočnost antifašista i njihovih istina, osobito u medijima, poticaj su da se počnu utvrđivati činjenice.

Banski Grabovac

Banski Grabovac je selo južno od Petrinje na cesti i željezničkoj pruzi između Petrinje i Gline. Za Kraljevine Jugoslavije u selu je bilo općinsko sjedište i pripadalo je glinskom kotaru. Prema posljednjem popisu stanovništva u Kraljevini Jugoslaviji 1931. Banski je Grabovac imao 819 stanovnika, isključivo Srba. I okolna sela obuhvaćena događanjima u srpnju 1941. na području omeđenom državnim cestama Glina – Petrinja, Glina – Dvor i Petrinja – Kostajnica te sa juga obroncima Zrinske gore bila su nastanjena skoro isključivo, osim Čuntića, Srbima. Prema popisu iz 1931. su imala stanovnika: Luščani 1350, Bačuga 1514, Vlahović 800, Veliki Šušnjar 988, Čuntić 612, Klinac 246, Mlinoga 950, Dodoši 574, Mačkovo selo 636, Tremušnjak 530, Majski Trtnik 562.

Napad na „ustaško uporište” Banski Grabovac

U vrijeme socijalističke Jugoslavije kao pokretač ustanka na Banovini isticala se Komunistička partija Jugoslavije / Komunistička partija Hrvatske. Naime, u šumi Abez blizu Gvozda (Vrginmosta), 19. srpnja 1941. održan je sastanak Okružnog komiteta Komunističke partije Hrvatske Karlovca kojem su nazočili i predstavnici kotarskih partijskih rukovodstava Vojnića, Gvozda i Gline te Rade Končar, sekretar Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske (KPH) i Josip Kraš, član Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije (KPJ). Na sastanku je odlučeno da ustanak na Banovini i Kordunu počne 23. srpnja. Istovremeno je trebalo napasti na više mjesta, međutim na kraju je realiziran samo napad na Banski Grabovac. Grupa od 20-tak seljaka Srba iz sela Luščana, Šušnjara i Vlahovića pod zapovjedništvom Vasilija Gačeše noću 23. na 24. srpnja u četiri grupe ušla je u selo Banski Grabovac. Provalili su u općinsku zgradu. Zarobili su općinskog bilježnika Dragutina Šipraka i uzeli šest vojničkih pušaka. Druga je grupa upala na željezničku postaju, uzeli su sav novac iz blagajne, uništili su brzojavne i brzoglasne instalacije, porazbijali prozore i oduzeli dvije vojničke puške te sa sobom povelu predstojnika postaje Leopolda Lukanca. Treća je grupa provalila u kuću vlasnika ciglane Domenika Cimbarija. Na kući su porazbijali prozore, u sobu su bacili jednu bombu i uzeli 20.000 dinara te su njega i jednog sina - dvojica su uspjela pobjeći – izveli iz kuće. Na putu pred kućom je navodno u natezanju oko puške ubijen Domenik Cimbari. Četvrta je grupa napala je željezničku stražaru prema selu Vlahoviću. Napad im nije uspio jer su ih primijetili željeznički radnici, koji su pregledavali prugu. Kad su napadači pripucali na stražaru odgovoreno im je, ali su ipak napadači uspjeli u stražaru ubaciti dvije bombe i lakše raniti nadglednika pruge Ivana Marakovića i željezničkog radnika Đuru Malovića. Poslije napada sve grupe sa zarobljenicima okupili su se jugozapadno od zaselka Kačari (selo Drenovac), u šumarku Jazmak. Prema svjedočenju Ranka Mitića, kasnijeg komesara u Gačešinom odredu, istaknutog komunista i rukovoditelja u socijalističkoj Jugoslaviji „U tom momentu, nastojeći da se riješi trojice zarobljenika, naredio je (Vasilj Gačeša – pr. M.P.) Nikoli Demonji da strijelja bilježnika, Talijana i ustašu, a Demonja mu je na to rekao „Vasilju mladu ti nedjelju, a tko će za njih odgovarati” /.../ Gačeša mu je rezolutno odgovorio: „Odgovarat ću ja za njih”. Zatim je Demonja zgrabio karabin i ustrijelio svu trojicu. Nakon toga grupa se povukla prema dijelu Zrinske gore zvan Šamarica.

Ustaška odmazda

Već iz citirane Mitićeve izjave može se naslutiti da je vjerojatno svima bilo jasno da će taj čin izazvati ustašku odmazdu. Jedan od učesnika Nikola Mraković ocjenjujući akciju propuste vidi u tome što nisu istovremeno napali stražarnicu kada su napali i ostale objekte u Grabovcu i time iznenadili nadzornika pruge, a ne ga prethodno uzbunili puškaranjem kod kuće Cimbari. Drugi propust je što su uspjela pobjeći dva Cimbarijeva sina (što ih nisu ubili - pr. M.P.) „jer su bili glavni potkazivači pri hvatanju i ubijanju ljudi, jer su poznavali mnogo ljudi u okolnim selima, a po glasovima su čak prepoznali i mnoge učesnike u akciji, zbog čega je najviše i stradala njihova rodbina.” Drži da je ipak najveći njihov propust što nisu upozorili ljude u okolnim selima da se skloni zbog mogućih represalija.

Već u jutro 24. srpnja ustaše iz Gline i Petrinje kreću u potjeru za napadačima. Pretražuju se sela Banski Grabovac, Pecki, Luščani, Drenovac, Mali i Veliki Gradac, Šušnjar, Bačuga i Vlahović te se u Banski Grabovac privode „razne sumnjive osobe”, koje grupiraju po selima iz kojih su. U potragu se popodne 24. i 25. srpnja uključio i ravnatelj Ustaškog redarstva Božidar Cerovski koji je u Grabovac stigao sa satnijom ustaša i vodom oružnika. On preuzima zapovjedništvo nad svim postrojbama i cjelokupnu istragu. Njegov pohod prema Šamarici imala je za posljedicu privođenje dijela „bježećih osoba”, većinom iz sela Tremušnjaka, Mačkovog Sela i Dodoša. Prema procjeni zapovjednika oružničkog voda u Petrinji u Banskom Grabovcu je prikupljeno do 400 seljaka. U Grabovac 25. srpnja stiže i ravnatelj za javni red i sigurnost Eugen Kvaternik i veliki župan Velike župe Gora dr Mirko Jerec. Nakon Kvaternika i Jereca u Banski Grabovac prispio je i pokretni prijevremeni sud „koji je odmah pristupio radu pod otvorenim nebom i izricao osude, koje se odmah postajale izvršne”.

O broju ubijenih

POPIS ŽRTAVA LIŠENIH ŽIVOTA

Mjesto: Glinište kotar: Dežaničevac okrug: Čakmski

Redni broj	PREZIME I IME ŽRTVE TE IME OCA	Sex	Godine starosti	Narodnost	Zanimanje	Mjesto boravka za 6. aprila 1941.	Značajna (Dijetice, Židovi, Mađari, Čeraci, evreji, Srbi)	Vrsta šteta (odnosno vrsta štete) odnosno vrsta štete odnosno vrsta štete odnosno vrsta štete odnosno vrsta štete	Mjesto štete	Vrijeme štete	Primjedba
16	Josip Dragović	muškarac	41 god.	Poljski	zagarodnik	Dodaci	ustaša	ubijen u potjeri	Dodaci	17/11/1941	
17	Ljiljana Džur	žena	34	Poljski	zagarodnik	4		-	Bosna	17/11/1941	
18	Marija Kovačić	žena	28	4	zagarodnik	11	ustaša	ubijen na potjeri	Grabovac	14/11/1941	
19	Adam Holc	4	23	4	4	4	4	4	4	14/11/1941	
20	Marija Blasković	4	13	4	4	4		Poginuo u Šumi	Luznica	10/11/1941	
21	Galina Slavica	4	4	4	11	4		ubijen u potjeri	Dodaci	10/11/1941	
22	Frano Stojan	4	20	4	4	4	ustaša	Poginuo	Dežaničevac	10/11/1941	
23	Milica Kija	žena	65	4	ustavnik	4	-11-	4	Dodaci	14/11/1941	
24	Milica Blaska	4	20	4	4	4	-11-	ubijen u potjeri	4	11/11/1941	
25	Marija Poljanec	4	12	4	4	4		ubijen u potjeri	Dežaničevac	11/11/1941	
26	Ana	4	8	4	4	4		4	4	12/11/1941	
27	Blagoje Stojanović	muškarac	16	4	zagarodnik	4	ustaša	Poginuo	u Brednici	10/11/1941	
28	Marija Džur	žena	60	4	zagarodnik	4	-11-	ubijen u potjeri	Dežaničevac	10/11/1941	
29	Stojan Jovanović	muškarac	55	4	zagarodnik	4	4	ubijen na potjeri	u Grabovcu	10/11/1941	
30	Ljiljana Kovačić	žena	30	4	ustavnik	4		ubijen u potjeri	Dodaci	11/11/1941	
31	Marija Jovanović	žena	5	4	4	4		4	4	11/11/1941	

Već od srpnja 1941. počinju se iznositi razni brojevi ubijenih u Banskom Grabovcu. Kako je vrijeme odmicalo broj ubijenih se povećavao od 800 do 1285 ubijenih Srba.. Dok bi se još nekako i moglo shvatiti da nitko od autora u vrijeme socijalističke Jugoslavije, koji su se bavili događajima u Banskom Grabovcu nije uzeo u obzir izvješća oružničkog vodnog zapovjednika u Petrinji prema kojem je „Po pokretnom prijekom sudu u Banskom Grabovcu osuđeno je na smrt nekoliko stotina osoba iz bliže i dalje okolice Banskog Grabovca”, čini se nevjerovatnim da se nitko nije koristio poimenične popise žrtava Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača Narodne Republike Hrvatske iz 1945/1946. godine. Poimenični popisi su sastavljani po narodnim odborima sela i zbog neposrednosti predstavljaju najvjerodostojniji izvor podataka o žrtvama. Sličan popis provela je Komisija vlade SFR Jugoslavije 1964. Može se pretpostaviti da popisi nisu korišteni, i to ne samo u slučaju Banskog Grabovca, jer se rezultati popisa nisu uklapali u težnju multipliciranja broja žrtava.

Prema poimeničnom popisu iz 1945/1946. u Banskom Grabovcu je tijekom 1941. ubijeno 292 Srba, najviše njih 25. i 26. srpnja 1941. Kako nedostaju poimenični popisi za sela Luščani, Banski Grabovac, Buzetu i Dabrinu to su za ova sela preuzeti podaci iz popisa 1964, a prema kojem je u Banskom Grabovcu ubijeno: iz Luščana 41 žrtva, iz Banskog Grabovca 56 žrtava, iz Buzete 6 žrtava i iz Dabrine 1 žrtva. Zbrojimo li ove brojeve sa brojem od 292 poimenične žrtave za koje je u popisu iz 1945/1946. navedeno da su ubijeni u Grabovcu dolazimo do broja od 396 žrtava. Prema poimeničnom popisu iz 1964. u Banskom je Grabovcu ubijeno 355 ljudi. Ponovno napominjemo da se broj žrtava odnosi na cijelu 1941. godinu kao i da je najveći broj njih ubije 25. i 26. srpnja 1941.

Prilikom utvrđivanja broja žrtava ubijenih u ustaškoj odmazdi u srpnju 1941. treba uzeti u obzir i 16 ljudi ubijenih u svojim i obližnjim selima tijekom privođenja „sumnjivih i bježećih” osoba 25. i 26. srpnja. Radi svake eventualnosti ovom broju može se priključiti 16 ljudi iz Brnjeuške i 18 iz Dragotinaca. Prvi su ubijeni u obližnjem Novom Selu Glinskom, a drugi odvedeni u logor u Gospiću.

Iz poimeničnih popisa iz 1945/1946. i 1964. kao najvjerodostojnijih izvora može se utvrditi da su u Banskom Grabovcu ustaše ubile do 400 ljudi, a oko 50 ih je ubijeno na drugim mjestima.

Zaključak

Napad na „ustaško uporište” Banski Grabovac kao „početak ustanka naroda Banije” teroristički je čin koji završava ubojstvom četvorice civila. U Banskom Grabovcu, selu isključivo nastanjenim Srbima, kao i u svim okolnim selima, u srpnju 1941. nije bilo niti jednog ustaškog vojničara (vojnika) prema tome nema ni govora o ustaškom uporištu. Grupa Srba (zanimljivo da među napadačima nema niti jednog iz Banskog Grabovca) napada, odvodi, a zatim ubija jedine Hrvate u selu - općinskog bilježnika Dragutina Špraka i predstojnika željezničke postaje Leopolda Lukanca – proglasivši ih ustašama. Napad na obiteljsku kuću, te ubojstvo oca i sina Cimbarija svakako se ne može svrstati u kategoriju politički motiviranih ubojstava.

Ustaška odmazda bila je brza, brutalna i bezobzirna. Tijekom dva dana, 25. i 26. srpnja ustaše su u Banskom Grabovcu pobile, prema jedinim vjerodostojnim

dokumentima – poimeničnim popisima žrtava 1945/1946. i 1964. – najviše do 400 seljaka Srba iz Banskog Grabovca i okolnih sela – nevinih žrtava. Napadači su se povukli u šume Zrinske gore.

Napad i ubojstvo civila u Banskom Grabovcu u srpnju 1941. nesumnjivo predstavlja zločin, ali je neusporedivo veći ustaški zločin nakon toga. Događanja u Banskom Grabovcu mogla bi se ocijeniti kao početak bespoštednog, bezobzirnog, krvavog boja na Banovini u kojem sukobljene strane ne prežu od zločina. Kako će vrijeme odmicati, a odnos snaga mijenjati, ustaške zločine zamijeniti će partizanski zločini koji će kulminirati nakon sloma Nezavisne Države Hrvatske.

Nakon svega neprihvatljivo je da se u današnje vrijeme, uz moralni i materijalnu potporu države, promiču pojedinci i grupe koji u ime antifašizma nekritički veličaju jedne zločine i zločince i poriču žrtve, a s druge strane potpuno neutemeljeno uveličava broj drugih žrtava. Na žalost ovakav obrazac u današnjoj Hrvatskoj je pravilo.

Izvor podataka:

VP magazin za vojnu povijest broj 4 / srpanj 2011.